

набуває особливого значення питання правової культури громадян. Радикальні зміни в економічній, соціальній та політичній сферах вимагають змін правового мислення та поведінки членів суспільства та потребують підвищення рівня правової культури серед населення. Тому потребує постійного удосконалення механізмів правового виховання, які дозволяють формувати правову свідомість та культуру серед громадян. Також є необхідність вдосконалення процесу навчання з права у вищій та середній освіті, який дозволить здобувати необхідні знання та навички для ефективного виконання громадянських обов'язків та захисту своїх прав. Загалом, правове виховання є необхідною складовою для становлення демократичної та правової держави та є важливою соціальною інвестицією для майбутнього України.

Список використаних джерел

1. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: монографія / Л.М. Герасіна, О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань та ін. Х.: Право, 2009. 352 с
2. Правове виховання в сучасній Україні: монографія / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян та ін. ; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. Х. : Право, 2010. 368 с.
3. Указ Президента України № 286/2019 від 19 травня 2019 року Про Стратегію національно-патріотичного виховання <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>

Олександр ЄРОМОЛЕНКО

ІДЕЇ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В. Є. ЛОБУРЦЯ

Соціально-економічний розвиток нашої держави зумовлює необхідність теоретичного осмислення та інноваційного розвитку системи підготовки фахівців. Пріоритетні міжнародні документи «Дослідження в освіті та перспективи майбутнього навчання: яка педагогіка потрібна для XXI століття» (2015), Ініціатива ЮНЕСКО «Майбутнє освіти» (2019), «Освіта у світі після COVID» (2020), а також Закони України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про інноваційну діяльність» (2012), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2021 р.) та інші освітні нормативні акти актуалізують завдання, що пов'язані із постійним розвитком професійної компетентності, удосконаленням особистісних якостей, що є передумовою потужної самореалізації в освітній сфері.

Дослідження надбань минулого, до історії становлення української педагогічної науки має традиційний і новаторський характер, оскільки розширює коло уявлень про перебіг вітчизняного історико-педагогічного процесу, поглиблює його сприйняття в контексті соцікультурного простору України, відкриває нові перспективи для наукового дискурсу.

Українська педагогічна думка належно оцінила творчу спадщину педагогів і діячів освіти ХХ століття: Г. Ващенко, А. Волошина, С. Гогоцького, А. Крушельницького, А. Макаренка, І. Огієнка, О. Павловича, С. Русової, В. Сухомлинського та інших. Останнім часом з'явилася низка наукових досліджень, присвячених діяльності українських учених-педагогів ХХ століття: К. Василенка, М. Грищенка, С. Литвинова, В. Смаля, І. Ткаченка, Д. Тхоржевського, В. Щепотьєва (праці О. Адаменко, Я. Бобилевої, Ю. Гринь, О. Жирова, Г. Лесик, Л. Петренко, А. Тимченка та ін.).

Натомість внесок у педагогічне вчення багатьох регіональних діячів, які плідно працювали на освітянській ниві й ідеї яких активно реалізуються в наш час, досі залишається мало вивченим. До таких постатей належить Василь Єгорович Лобурець (1930–2006 рр.) – відомий український учений та педагог, талановитий організатор наукової роботи, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік УАН, автор численних наукових праць, багатогранна діяльність якого була присвячена збереженню національних культурних цінностей, розвитку історичного краєзнавства та вихованню свідомих громадян-патріотів України. За плідну науково-педагогічну діяльність його було нагороджено Орденом трудового червоного прапора (1966), знаком «Відмінник народної освіти» (1970), медаллю «За доблесну працю» (1970), бронзовою медаллю ВДНГ СРСР «За досягнені успіхи в розвитку народного господарства СРСР (1983), медаллю А. С. Макаренка (1988) тощо [1].

Педагогічні ідеї вченого відбито в наукових і публіцистичних працях, підручниках, посібниках, методичних матеріалах. Його творча спадщина є свідченням глибини й потужності національної педагогічної думки. Різноманітний науково-педагогічний доробок В. Лобурця має загальнопедагогічну цінність, оскільки становить підґрунтя дослідження новітніх проблем розвитку вищої освіти України.

Вивчення доробку вченого дозволяє стверджувати, що серед актуальних проблем, які розробляв педагог, можна виокремити ідеї використання освітньо-виховного потенціалу музеїв у навчальній роботі. Педагог був переконаний, що залучення майбутніх учителів до наукового пошуку з використанням засобів музейно-педагогічної діяльності через організацію наукових студій, фондової роботи, проведення науково-практичних конференцій і семінарів, конкурсів дослідницьких робіт сприяє формуванню гуманітарної культури, планетарного та професійно-педагогічного мислення, цілісної картини світу, забезпечує оволодіння методологією пізнавальної діяльності, знання методів і прийомів включення дітей у різноманітні види діяльності (світоглядно-культурологічний аспект); дозволяє опанувати психолого-педагогічними методами діагностики, знаннями методів і прийомів включення дітей у різні види діяльності (психолого-педагогічний та методичний аспект); дає можливість використовувати надбання народної педагогіки, психології і світової педагогічної науки, навчитися визначати конкретні виховні завдання, враховуючи мету виховання, соціальну ситуацію, рівень розвитку колективу, будувати педагогічне спілкування на основі урізноманітнення спільної діяльності (педагогічні вміння та навички). Саме за часів перебування Василя Лобурця на посаді проректора з наукової роботи та за його активного сприяння в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка було засновано музей [5].

Учений був переконаний, що одним із провідних завдань діяльності музею у складі закладу вищої освіти є підготовка майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності та створення з цією метою науково обґрунтованого музейно-педагогічного середовища на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагогічного і студентського колективів.

У своїй діяльності вчений розглядав музей як структурний компонент закладу вищої освіти, функціонування якого підпорядковане загальній меті формування особистості майбутнього вчителя та його професійної підготовки. Зміст діяльності музею визначався реалізовуваними ним функціями (виховна, освітня, науково-дослідницька) і специфікою завдань підготовки майбутнього вчителя, в тому числі й до виховної роботи. У межах реалізації виховної функції музей забезпечував мотиваційну спрямованість особистості майбутнього вчителя на успішну професійну діяльність, виховання громадянської свідомості, національну ідентифікацію, надання можливості творчої самореалізації особистості, орієнтацію на загальнолюдські цінності. Освітня функція сприяла засвоєнню актуальних знань з історії, становлення і розвитку

національної освітньої системи країни та регіону, теоретичних ідей відомих педагогів і досвіду їх практичної реалізації, допомагає, на цій основі, формуванню творчого професійно-педагогічного мислення і цілісної картини світу [3].

Для забезпечення ефективності педагогічного процесу вчений уважав за доцільне інтеграцію методів, форм і засобів власне музейно-педагогічної діяльності та дидактики вищої школи. Така необхідність зумовлювалася потребою забезпечення професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя як музейно-педагогічними засобами (в умовах музейного середовища), так і безпосередньо у педагогічному процесі закладу вищої освіти (навчально-виховна, дослідницька, дозвіллева діяльність).

У наш час музейний комплекс Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка нараховує 19 музеїв, кімнат-музеїв, меморіальних кімнат і постійно діючих змінних виставок різного профілю, що відтворюють розвиток одного із найвідоміших в Україні та за її межами закладу вищої освіти. Експонати комплексу, зібрані впродовж багатьох десятиріч колективом викладачів та студентів, використовуються для поглиблення знань за фахом, розкривають розвиток педагогічної освіти в Україні, внесок видатних діячів науки і культури, імена яких тісно пов'язані з Полтавщиною та університетом, забезпечують формування національної свідомості, виховання духовної культури, сприяють пізнавальній активності майбутніх учителів [4].

Педагогічні ідеї В. С. Лобурця впроваджуються і в наш час. Музейний комплекс університету й понині виконує освітньо-виховну та науково-дослідницьку функції. Метою освітньо-виховної діяльності є здійснення історико-патріотичного, морально-естетичного, екологічного виховання, формування національної свідомості, культури, розвиток індивідуальних здібностей майбутніх учителів, забезпечення умов їх реалізації. До провідних видів освітньо-виховної діяльності музейного комплексу належать екскурсійна, лекційна та виставкова діяльність.

У контексті науково-дослідницької діяльності комплексу проводиться експозиційна робота (опрацювання музейних фондів, вивчення експозиції), метою якої є формування наукового світогляду майбутніх учителів, узагальнення кращого регіонального педагогічного досвіду, цілеспрямована підготовка до практичного застосування набутих знань, умінь і навичок. Серед недоліків даного виду діяльності: недостатні поінформованість і залучення студентів; відсутність професійно орієнтованих методичних рекомендацій щодо можливостей використання музейно-педагогічної діяльності у виховній роботі; брак належного педагогічного керівництва через недооцінювання ролі музейно-педагогічної діяльності в системі підготовки вчителя.

Зміст утілення науково-дослідницької функції передбачає організацію науково-пошукової діяльності студентів, зокрема, роботу творчих груп у фондах музеїв, підготовку навчально-просвітницьких заходів у музейному середовищі, навчально-наукових публікацій і виступів на студентських конференціях, розробку методичних матеріалів із питань музейно-педагогічної діяльності у загальноосвітніх закладах.

Практичний досвід функціонування музейно-педагогічного комплексу та підготовки вчителя до навчально-виховної роботи в умовах музейного середовища дає можливість визначити такі її етапи:

1. Діагностично-підготовчий етап передбачає ознайомлення студентів із загальними основами музейно-педагогічної діяльності як галузі педагогічної науки. Серед завдань цього етапу виділяємо вивчення особистісних якостей студента з точки зору реалізації особистісно-орієнтованого підходу для забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі подальшої підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності; з'ясування індивідуальних можливостей кожного суб'єкта процесу підготовки у відповідності до професійних та духовно-культурних потреб та інтересів.

2. Практично-діяльнісний етап має на меті активне залучення суб'єктів підготовки до участі у музейно-педагогічній діяльності. Завданнями даного етапу визначені: представлення відносно самостійних компонентів музейно-педагогічної діяльності (експозиційна, екскурсійна, виставкова, освітньо-виховна, науково-дослідницька) як цілісної педагогічної системи, у сукупності їх взаємозв'язків та взаємозалежностей; забезпечення методичної та практичної підготовки майбутнього вчителя (засвоєння методів, форм і засобів музейно-педагогічної діяльності; конструктивно-проектна діяльність: розробка сценаріїв виховних заходів, музейних уроків тощо; практичне втілення розроблених проєктів у навчально-виховний процес закладу освіти.

3. Креативно-узагальнюючий етап, метою якого є забезпечення творчого пошуку майбутнім учителем інноваційних шляхів реалізації музейно-педагогічної діяльності як засобу виховання в сучасному освітньому середовищі, діагностика і корекція сформованості музейно-педагогічної компетенції. У зв'язку з цим, пріоритетними завданнями етапу визначені: удосконалення методичної та практичної підготовки; організація науково-дослідницької діяльності, спрямованої на узагальнення та поглиблення професійних знань, умінь і навичок; формування об'єктивної самооцінки майбутнього вчителя для стимулювання самовиховання, самоосвіти, саморозвитку і самотворення особистості фахівця.

Тож певнений аналіз дає підстави стверджувати, що в педагогічній творчості В. Є. Лобурця ідеї, що спрямовані на організацію музейно-педагогічної діяльності студентів, набули теоретичного розвитку та практичної реалізації. Педагогічні погляди вченого й нині слугують підвищенню якості педагогічної освіти та удосконаленню процесу підготовки майбутніх учителів засобом музейно-педагогічної діяльності.

В. Є. Лобурець був свідомий того, що використання ідей музейної педагогіки істотно збагачує навчальний процес, підвищує пізнавальний інтерес студентів, орієнтує їх на практичну спрямованість знань і надає можливість для розвитку професіогенезу майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. Своєю роботою педагог довів, що впровадження музейно-педагогічної діяльності є дієвим механізмом нестандартної організації навчального процесу, що створює умови для багатовимірного засвоєння навчального матеріалу, розвитку навичок аналізу й самоаналізу, становлення активної суб'єктної позиції, формування соціально-педагогічного досвіду студентів.

Список використаних джерел

1. Василь Єгорович Лобурець / укл. І. В. Седакова. Полтава : Видавничий центр «Архіологія», 1996. 56 с.
2. Василь Лобурець – професор вітчизняної історії: до 90-річчя від дня народження. Режим доступу : <https://poltavakr.blogspot.com/2020/09/90.html>
3. Історія Полтавського педагогічного університету в особах (на посвяту 90-річчя заснування навчального закладу. Полтава : АСМІ, 2004. 176 с.
4. Павленко Ю. Ретроспектива діяльності музеїв педагогічного профілю як фактор професійної підготовки майбутніх учителів. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету*. Випуск 3 (50). Полтава, 2006. С. 219-225. 242 с.
5. Подих столітньої історії. Полтавський педагогічний університет. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. 216 с.
6. Лобурець В. Є. Полтавський державний педагогічний інститут ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1994. 25 с.